
جنبه های اخلاقی و قانونی تخلفات پزشکی

دکتر شبیم بزمی
عضو هیئت علمی گروه اخلاق پزشکی
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

-
- خطای پزشکی چیست؟ قصور چیست؟
  - چه موقع گفته می شود طبیب مرتکب قصور پزشکی شده است؟
  - انواع قصور پزشکی کدام است؟
  - نحوه رسیدگی به قصور پزشکی چگونه است؟
  - چگونه میتوان از شکایات پیشگیری کرد؟

مسئولیت پزشکی از مسائل اخلاقی حرفه ای پزشکی و از مسائل اساسی است که در حقوق پزشکی نیز مطرح است. این موضوع در رابطه پزشک و بیمار و تمامی اقداماتی که پزشک برای معالجه بیمار انجام می دهد باید مد نظر قرار گیرد. در نگرش حقوقی رابطه پزشک و بیمار به منزله قراردادی است که میان آن دو بسته شده و به استناد این رابطه حقوقی، پزشک به عنوان یکی از طرفین، مکلف به انجام تکالیفی است که در حقوق به آن مسئولیت گفته می شود.

انواع مسئولیت های کادر درمان:

✓ اخلاقی

✓ حقوقی

✓ کیفری

✓ توام حقوقی و کیفری

✓ انتظامی

ارزشهای تعهد حرفه ای درکادر درمان

---

1. مسئولیت پذیری و پاسخگویی
2. احترام به شان و منزلت افراد
3. به روز نگهداشتن دانش ومهارت
4. نودوستی
5. ارتباطات و مشارکت حرفه ای
6. شرافت و درستکاری
7. رعایت انصاف و عدالت

خطاهای پزشکی

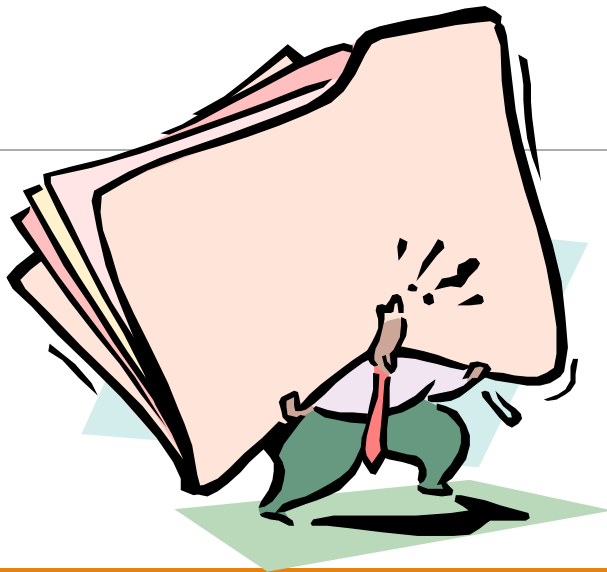
1- از نظر شدت آسیب: بدون آسیب جدی، همراه با آسیب جدی

2- از نظر عامل ایجاد خطا: انسانی، سیستمی، تکنولوژی

3- از نظر قانونی: بی احتیاطی، بی مبالاتی

معنای قصور:

معنای لغوی قصور عبارت است از:
فروماندن، عاجز گردیدن، کوتاه آمدن، از کاری
بازایستادن، وا گذاشتن کاری از روی عجز و
درماندگی

قصور پزشکی Medical Negligence

تعریف: مبنای دعوی قصور پزشکی این است که بیمار متعاقب کوتاهی در استاندارد مراقبتهای پزشکی و درمانی ارائه شده آسیب ببیند به عبارتی دیگر این مراقبتها یا کافی نبوده و یا مطلوب نبوده است و اگر بیمار بتواند این کوتاهی در استاندارد مراقبتهای درمانی را اثبات نماید پزشک متضمن پرداخت خسارت مالی به بیمار می باشد.

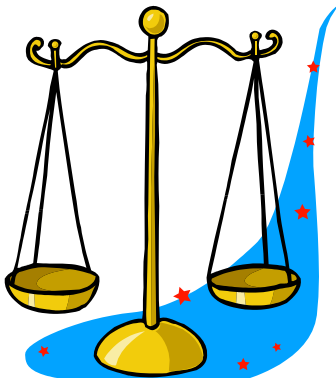
« در مقابل هر شکایت شفاهی چهار بیمار ناراضی وجود دارد
و در مقابل هر شکایت کتبی یکصد شکایت شفاهی »

در حقیقت باید گفت:

در مقابل یک شکایت کتبی چهارصد (400) بیمار ناراضی
احتمالاً وجود دارد.

برای آنکه بتوان گفت فردی مرتکب قصور شده باید:

- 1- فردی که مرتکب قصور می شود باید وظیفه یا مسئولیتی در قبال فرد دیگر داشته باشد.
- 2- باید در اجرای وظیفه یا مسئولیت فوق ، کوتاهی کرده باشد.
- 3- در نتیجه کوتاهی نمودن در مسئولیتی که نسبت به فرد داشته، وی دچار آسیب و زیان شده باشد.

برای اطلاق لفظ “قصور پزشکی”:

۱- فرد باید بیمار پزشک باشد و در واقع پزشک مراقبت پزشکی و درمان وی را پذیرفته باشد.

2- پزشک باید اعمالی انجام داده باشد که از نظر معیارهای پزشکی قابل پذیرفتن نمیباشد و یا بطور شایعتر اعمالی را که بعنوان اقدامات پذیرفته شده پزشکی باید انجام میداد، انجام نداده باشد.

3- در نتیجه انجام عملی که نباید انجام میشد و یا انجام ندادن کاری که باید انجام میگرفت ، بیمار متحمل آسیب شده باشد.

قصور در قوانین مجازات اسلامی

طبق قوانین کشور قصور پزشکی نوعی جرم است که بنابر تبصره ماده 395 در حکم جرم شبه عمد می باشد. جرائم عمومی طبق قوانین موجود عبارتند از:

الف) جرم عمدی (با سوء نیت، قصد فعل و قصد جرم دارد) که مجازات آن قصاص است.

ب) جرم غیر عمد: بدون سوء نیت ولی همراه با تقصیر حرفه ای است، قصد فعل وجود دارد ولی قصد جرم ندارد که مجازات آن پرداخت دیه می باشد.

ج) خطای محض: بدون سوء نیت و بدون تقصیر، نه قصد فعل و نه قصد جرم دارد. مجازات آن نیز پرداخت دیه می باشد.

ماده 144 قانون مجازات اسلامی تحقق جرائم عمدی منوط به احراز تقصیر مرتکب است. در جنایات غیر عمدی اعم از شبه عمدی و خطاء محض مقررات کتاب قصاص و دیات مطرح است. و در تبصره این ماده آمده است: تقصیر اعم از بی احتیاطی و بی مبالاتی است. مسامحه، غفلت، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی و مانند آنها حسب مورد از مصادیق بی احتیاطی یا بی مبالاتی محسوب میگردد.

انواع تقصیر پزشکی:

بی مبالاتی
بی احتیاطی

بی مبالاتی:

پزشک از انجام اعمالی که در مواجهه با بیمار و بیماری او، جزو اعمال پذیرفته شده ضروری بوده، غفلت نموده است. (یعنی اموری که لازم بوده انجام نداده است.)

مثال ۱:

فردی دچار حادثه شده و توسط مسئول اورژانس ویزیت میشود (با این کار وی مسئولیت بیمار را پذیرفته است). مصدوم در اثر افتادن روی دستش از درد مچ دست شاکی است. پزشک با معاینه بالینی تشخیص ضرب دیدگی جزئی گذاشته و با دستور دارویی وی را مرخص میکند. مصدوم بعد از مدتی بعلت استمرار درد و تورم ناحیه مچ دست به طبیب دیگری مراجعه و در رادیوگرافی تشخیص شکستگی داده میشود و علیرغم درمان مقتضی دچار عوارضی (نظیر بدجوش خوردن ، استئوآرتریت و ازکارافتادگی) میشود. در این مثال پزشک اورژانس از انجام رادیوگرافی غفلت کرده و مرتکب بی مبالاتی شده است.

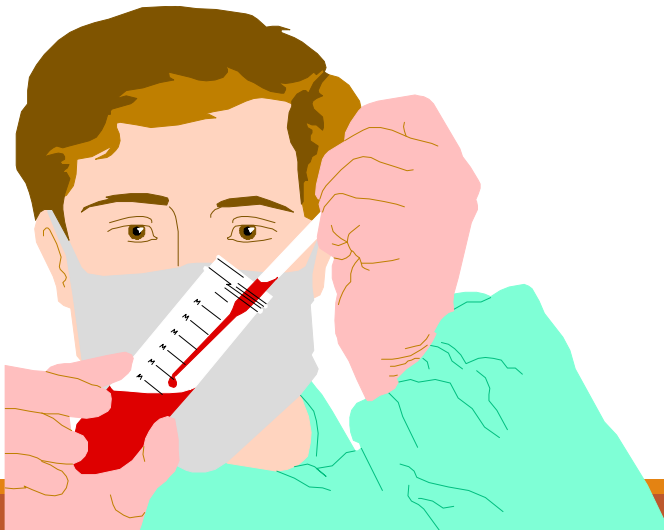
مثال ۲:

پزشک جراح روز بعد از عمل جراحی توسط پرستار کشیک، تلفنی از وخیم شدن حال بیمار مطلع شده و به صدور دستورات تلفنی اکتفا کرده و از حضور بر بالین بیمار خودداری میکند. در صورتیکه بدنبال این غفلت پزشک، بیمار دچار عوارض شود و یا فوت کند، پزشک مرتکب بی مبالاتی شده است.

مثال ۳:

در صورتیکه پزشک در مواجهه با بیمار مارگزیده از انجام برخی اقدامات روتین نظیر تجویز آنتی سرم خودداری کند و بدنبال آن بیمار دچار عوارض گردد در اینصورت پزشک مرتکب بی مبالاتی شده است.

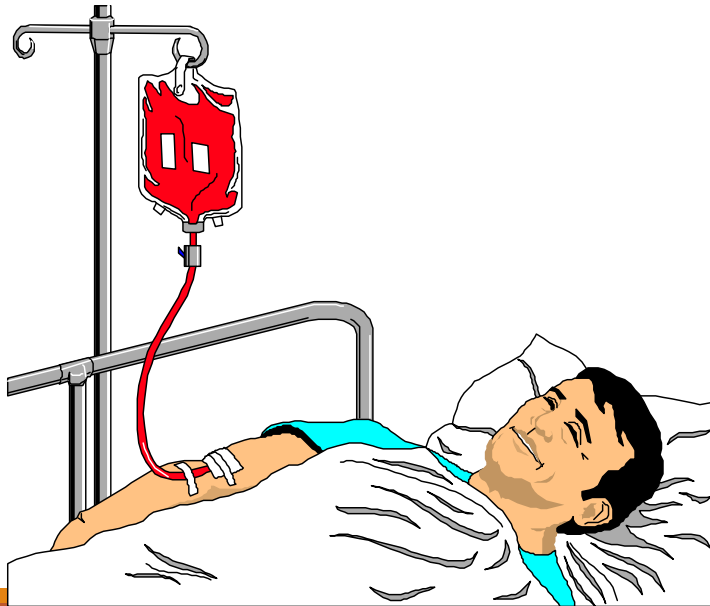
بی احتیاطی:

طبيب، جراح يا سايرين با انجام اقداماتی در اثر بی توجهی و بی دقتی دچار اشتباه شده اند و در نتیجه بیمار دچار آسیب شده است. (به عبارتی دیگر کارهایی انجام داده اند که نباید انجام میشد).

مثال ۱:

جا گذاشتن وسایل جراحی یا گاز و امثال آن در داخل شکم بیماری که تحت عمل جراحی قرار گرفته است.

مثال ۲:

پاره کردن روده در برخی اعمال جراحی شکم مثل جراحی کیسه صفرا و غیره

پاره کردن رحم حین کورتاژ

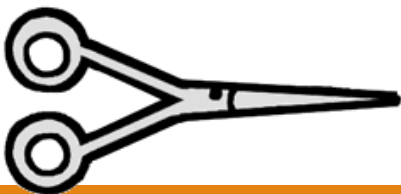
بستن حالب در هنگام برخی از اعمال جراحی زنان

هرگونه دستکاری نابجا در اعضای که در مجاورت عضو مورد عمل قرار دارند

تجویز دارو با دوز اشتباهی بیش از میزان دوز درمانی

اشتباه در اتصال اکسیژن و سایر گازهایی که در اطاق عمل مورد استعمال دارند

تزریق وریدی دارویی که منع مصرف وریدی دارد

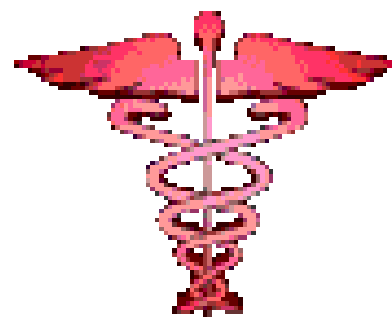

مراجع ذیصلاح جهت رسیدگی به قصور پزشکی:

الف) مراجع قضایی (محاكم دادگستری)

ب) مراجع انتظامی صنفی (سازمان نظام پزشکی)

شرایط عدم قصور در امور پزشکی :

اقدامات پزشک قانونی باشد
قصد درمان داشته باشد (عدم سوء نیت)
اقدامات درمانی، اخلاقی و مشروع باشد
موازن علم پزشکی رعایت شده باشد
رضایت نامه و برائت نامه اخذ شده باشد

بطور خلاصه :

اقدامات پزشکی باید مبتنی بر موازین علمی ، قانونی و اخلاقی باشند.
در غیر اینصورت ولو از بیمار رضایت یا برائت نامه هم اخذ شده
باشد، باز هم پزشک و کادر پزشکی مسئول خواهند بود.
آشکار سازی خطای پزشکی از اهمیت زیادی برخوردار است.

عوامل موثر در طرح شکایت بیماران از پزشکان:

تحلیل داده های آماری حکایت از افزایش تعداد شکایت از پزشکان دارد که غالب آنان مسائلی قابل اجتناب بوده و اطبا میتوانند با دقت نظر در انجام وظایف و حفظ خونسردی و توجه به وضع روحی بیمار و اطرافیان او و شرایط اقتصادی آنان و نیز امکانات درمانی خود از بروز بسیاری از این شکایات پیشگیری نمایند.

عوامل موثر در طرح شکایت بیماران از پزشکان:

- 1- عوامل رفتاری
- 2- آگاهی ندادن به بیمار و اطرافیان او درباره عوارض احتمالی و خطرات غیر قابل پیش بینی
- 3- مسائل مالی و هزینه درمان
- 4- عامل رشته تخصصی
- 5- دخالت و تحریک سایر همکاران
- 6- نگرفتن شرح حال کامل و عدم تکمیل دقیق پرونده قبل از اقدامات درمانی

7- قصور در مراقبت‌های بعد از عمل جراحی

8- انتخاب بیمار

9- عدم مطالعه کافی و نداشتن اطلاعات کافی از تازه های پزشکی

10- مجهز نبودن مراکز درمانی به وسایل و لوازم ضروری پزشکی

11- نقص در مدیریت و عدم استفاده صحیح از نیروی انسانی و لوازم و تجهیزات

12- بی توجهی به مسائل فرهنگی ، سنن و آداب قبیله ای و اعتقادی

بخطرداشته باشید ! بیمار اگر آسیب ببیند
ممکن است شکایت نکند. ولی اگر آزرده شود
،خیلی محتمل است که شکایت نماید

خطاهای پزشکی ناشی از انجام اعمال پزشکی غیر اورژانس در ساعات نیمه شب

اقای ۲۴ ساله با تروما ساق پای راست به بیمارستان انتقال پیدا میکند. رزیدنت ارتوپدی بدون توجه به این مسئله که عمل جراحی بیمار اورژانسی نمیباشد اتاق عمل را آماده میکند و بیهوشی توسط رزیدنت سال ۱ انجام میشود و بیمار ناگهان سیانوزه میشود که با بررسی های به عمل آمده متوجه میشوند لوله به اشتباه داخل مری قرار گرفته و به دلیل عدم حضور رزیدنت سال بالاتر و حضور دیر هنگام او بر سر بیمار دچار هایپوکسی و سپس فوت گردید

۲-دقت در تشخیص بیماری و انتخاب بهترین روش درمان

- بیمار آقای ۳۰ ساله ای هستند به دنبال تصادف دچار شکستگی ساق وزانو وران راست میگردند و تحت عمل جراحی قرار میگیرد و حدود یک سال از تصادف میگذرد نزدیک به ۱۰ عمل جراحی روی پای ایشان انجام گرفته و دچار استئو میلیت مزمن گردیده و حالا که دوباره به اولین کلیشه رادیولوژی پزشک معالج با کمک کارشناسان جلسه نگاه میکند تازه متوجه ضایعه قدیمی ناحیه زانو میگردند و اینکه در این فرد باید از تکنیک دیگری استفاده میکردند

۳- پزشک باید از دسترسی اسان مردم به خدمات پزشکی حمایت نماید

- بیمار مدعي است جهت عمل جراحي به يك بیمارستان دولتي مراجعه مينمايد و پزشك معالج پيشنهاد انتقال بیمار را به يك بیمارستان خصوصي ميدهد و طبق اظهارات بیمارایشان مجبور به قرض کردن پول میگردد و .....

۴-اولین الویت در پزشکی مراقبت از بیمار است

- پسر بیمار مدعی است فردای عمل جراحی چشم مادرش، آقای دکتر به سفر میرود و حالامادرش به دنبال عمل جراحی اب مروارید چشمش را از دست داده

۵- پزشک باید محدوده توانمندیهایش را بشناسد و در همان محدوده کار کند و از فریبکاری در ارائه خدمات بپرهیزد

- که در این خصوص شاهد شکایات متعدد در خصوص تزریق ژل در نواحی مختلف صورت و تنه و اندامها هستیم که به صورت غیر علمی و با مواد غیر استاندارد مورد استفاده قرار میگیرد
- موارد متعدد در خصوص ترک اعتیاد

۶- پزشک باید همیشه در حال یادگیری و آموختن باشد دانش نو را به کار گیرد و سطح علمی خود را باید ارتقا دهد

- استفاده از روشهای منسوخ شده در رشته های مختلف مخصوصا در رشته جراحی

۷- پزشک باید شخصیت و شرافت بیماران را محترم شمارد

- خانم ۶۰ ساله مدعی است به دلیل درد چشم بعد از عمل جراحی چشم به مطب دکتر مراجعه کردم و ایشان روی یک برگه تقویم روی میزشان نوشتند ایندومتاسین و آن را به من دادند و.....

۸-بامشارکت بیمار کار کند ولی آنچه که به صلاح بیمار است در خصوص درمان و مراقبت به کار گیرد

- سرطان پستان را پاتولوژی با توجه به بررسی سیتولوژی مطرح میکند ولی پیشنهاد به بیوپسی برای تشخیص اصلی تومور مینماید ولی پزشک مدعی است به دلیل اصرار بیمار توتال ماستکتومی را انجام دادم و حالا که جواب پاتولوژی فیبرم را مطرح میکند ... ..

۹- برد باری و آرامش

- آقای علّٰی شکایتش را برخورد تند دکتر بیان میکنند و این که با صدای بلند بر سر من فریاد کشید
- در پرونده دیگری پدر میگفت: وقتی فرزندم را روی تخت اورژانس خواباندم خانم دکتر سر من داد زد چه کسی به تو اجازه داد او را اینجا بخوابانی

۱۰- پزشکان باید تعدادی بیمار بپذیرند که قادر به معاینه و درمان آنان باشند

- دکتر هم زمان 4 بیمار را با هم معاینه میکند
- دکتر اصلا بیمار من را نگاه نکرد

۱۱- گاهی اوقات بیماری علاج ناپذیر است حال در خصوص پیشبینی وضع بیمار باید وضع روحی و اخلاقی و ایمانی و اعتقادی و کارکتر و وضعیت خانوادگی بیمار را در نظر گرفت و اقدام نمود

پزشک فرزندم مقصر است . مگرچه خطایی از دکتر سر زده؟ در اورژانس صراحتاً به من گفت فرزند تو مردنی است برای همین کاری برای ان نکرد و گذاشت او بمیرد

۱۲- بصیرت و شناخت انسانها و بررسی سایکولوژیک نسبت به بیمار

- پزشک میگوید این خانم از همان ابتدا که برای جراحی رینوپلاستی به مطب این جانب مراجعه کرد بسیار ناراحت بود و در هر جلسه مراجعه یک فرم بینی از من میخواست ای کاش دست به بینی او نزده بودم

13- رسیدگی به وضعیت بیمار و انکه هرگز خدمات ارزنده خود را با منت گذاردن بر بیماران ضایع نکند

- وقتی بعد از چند تماس تلفنی منشی بخش با دکتر ایشان تشریف آوردند در همان ابتدا فرمودند وظیفه من نیست الان این وقت ساعت اینجا باشم وضعیت بیمار شما تلفنی هم قابل حل بود
- بیمار : ایا درست است با این همه هزینه که در بیمارستان متحمل شده ایم با ما اینگونه صحبت کنند

۱۴- آگاه نمودن بیمار و اطرافیان از عوارض احتمالی و حتی غیر قابل پیش بینی قبل از هر گونه اقدام

پرونده های متعدد در خصوص اعمالی چون انژیوگرافی -انژیوپلاستی -
لاپاراسکوپی -ابدومینوپلاستی و .....

۱۵-درموا ردی که مرگ حین عمل جراحی و یا حین اقدامات درمانی بوده حتما جسد کالبد شکافی گردد

فرزند متوفی میگفت:چرا جسد پدرم پزشکی قانونی نرفت
حتما دکتر میدانست خطا کرده و .....

16-دقت پزشکان محترم در گرفتن شرح حال دقیق و معاینه فیزیکی لازم

خانمی ۲۵ ساله با ضایعه ای حدوداً ۲ سانتی متر در ناحیه گونه سمت راست به پزشک متخصص جراحی پلاستیک جهت برداشتن آن مراجعه میکند تاکنون سه بار عمل جراحی انجام شده فیستول چرکی در آن ناحیه ایجاد گردیده در کمیسیون مشخص شد این یک ضایعه کیستیک مادرزادی بوده و اقدامات پزشک معالج بر خلاف موازین علمی بوده